

prof. dr hab. n. med. Mikołaj Majkiewicz

Gdańsk, 30.08.2022 r

Akademia Pomorska w Słupsku

Wydział Nauk o Zdrowiu

Ocena pracy doktorskiej

mgr Katarzyny Alicji Milskiej - Musa

na temat: „Percepcja wad rozwojowych przez studentów uczelni wyższych”

Promotor: Prof. dr hab. Jolanta Wierzba

Promotor pomocniczy: dr n. hum. Arkadiusz Mański

Zgodnie z uchwałą Rady Nauk o Zdrowiu GUMed z dnia 30.06.2022 r. podjąłem się oceny pracy doktorskiej na stopień doktora w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu, dyscyplina – nauki o zdrowiu Pani mgr Katarzyny Alicji Milskiej – Musa.

Problematyka podjęta w recenzowanej pracy doktorskiej jest nowością badawczą w Polsce. Zagadnie podjęte przez Doktorantkę ma duże znaczenie dla lepszego rozumienia, zwłaszcza dzieci z dysmorfia twarży. Twarz odgrywa bardzo ważną rolę w relacjach społecznych ludzi, a jeśli to odnosi się do dzieci, to ma to ogromne znaczenie w kształtowaniu osobowości, a w szczególności jej struktury JA, obrazu siebie. Jak się wydaje podstawą do rozumienia dziecka z takimi wadami jest wiedza; jak wygląda percepcja tych wad przez przyszłych specjalistów w zakresie medycyny. Ponadto w odniesieniu do studentów zawodów medycznych właściwe rozpoznanie cech zaburzeń dysmorficznych. Problematyka podjęta przez Doktorantkę nosi cechy oryginalności i pod tym względem spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim.

Rozprawę doktorską stanowi zbiór czterech opublikowanych i powiązanych tematycznie artykułów naukowych. Są to następujące artykuły:

- 1. Perception of children with craniofacial microsomia abnormalities by their close relatives.*
- 2. Medical Students knowledge and sensitivity to dysmorphic features of a child with craniofacial microsomia.*
- 3. Overgeneralization effect in trait inferencing about a child with craniofacial microsomia by medical students and child's relatives.*

4. *Highly diverse phenotypes of mucopolysaccharidosis type IIIB sibling patient : effects of an additional mutation in the APTS2 gene .*

W pierwszym z wymienionych artykułów przedmiotem badań były takie zagadnienia jak postrzeganie dzieci z nieprawidłowościami twarzoczaszki przez osoby opiekujące się tymi dziećmi. Wyniki badań wskazują na działanie efektu nadgeneralizacji. Efekt ten wyraża się tym, że profil ocen odzwierciedla bardzo pozytywny i słabo zróżnicowany obraz dziecka. Wskazuje to na wyraźny wpływ stosunku emocjonalnego wobec dziecka. Być może zachodzą tu także procesy adaptacyjne wynikające z ciągłego przebywania z ocenianym dzieckiem. Wyniki badań ustalono w oparciu badania 26 osób zajmujących się stałą opieką nad tymi dziećmi.

W kolejnym artykule podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, jaka jest znajomość i wrażliwość studentów medycyny na cechy dysmorficzne dziecka z mikrosomią twarzoczaszki. Na potrzeby artykułu zbadano łącznie 140 studentów medycyny w tym 70 studentów z kierunku lekarskiego oraz 70 kierunku lekarsko – dentystycznego. Badano studentów z I i IV roku studiów. Uzyskane wyniki wskazują, że umiejętności rozpoznawania cech dysmorficznych są trafniejsze u studentów stomatologii niż studentów medycyny. Wrażliwość na nieprawidłowości wyraźnie wzrasta z każdym kolejnym rokiem studiów u studentów stomatologii, odwrotnie zaobserwowano u studentów medycyny. Różnica ta wynika zapewne z różnic programowych pomiędzy kierunkiem lekarskim a kierunkiem lekarsko – dentystycznym.

W trzecim artykule zbioru stanowiącego treść pracy doktorskiej wykonano badania 739 studentów medycyny, stomatologii, pielęgniarek oraz psychologów zdrowia. Ponadto wykonano badania 18 opiekunów pacjentów. Badania licznej grupy studentów, którzy mają wiedzę na dysmorfii twarzoczaszki głównie jednak teoretyczną w porównaniu z opiekunami tych pacjentów, którzy mają kontakt z tymi chorymi dziećmi, w jednym projekcie badawczym, stwarza możliwość bardziej pogłębionej analizy porównawczej. W konkluzji tego artykułu autorzy omawiają wyniki w szerszym kontekście, uwzględniając również proces rehabilitacji. Wg Autorów proces rehabilitacji pociąga za sobą interakcję m.in. pacjentów, ich bliskich oraz specjalistów. W tej perspektywie znaczenie ma brak lub obecność różnic w spojrzeniu na pacjenta. Wyniki badań prezentowane w tym artykule wskazują, że profile cech dziecka z mikrosomią twarzoczaszki [CFM – *Craniofacial Microsomia*], uzyskane od studentów i od rodziców/opiekunów chorych dzieci wskazują na znaczne rozbieżności.

Postrzeganie dzieci przez ich opiekunów, z reguły osób bliskich emocjonalnie, jest zazwyczaj bardzo pozytywne, a indywidualne profile cech niezależnie od płci opiekunów, są do siebie bardzo podobne. Natomiast ocena ze strony studentów jest bardziej zróżnicowana. Ponadto w prezentowanym artykule wykazano, że zastosowana metoda, Skala Efektu Nadgeneralizacji w opracowaniu Doktorantki wraz z Promotorem pomocniczym dr Arkadiuszem Mańskim, okazała się narzędziem bardzo trafnym do wykrywania/mierzenia różnic w postrzeganiu dziecka z mikrosomią twarzoczaszki [CFM] pomiędzy krewnymi/opiekunami dziecka, a profesjonalistami. Próba zmniejszenia różnic w postrzeganiu dziecka z CFM pomiędzy krewnymi/opiekunami i profesjonalistami zajmującymi się ich diagnostyką i leczeniem jest uzasadniona dla poprawy wyników rehabilitacji dziecka.

W czwartym artykule skupiono się na dysmorfii twarzoczaszki również w przebiegu chorób genetycznych, ale występujących w innych jednostkach chorobowych niż to miało miejsce w badaniach prezentowanych w pozostałych artykułach. W artykule tym skoncentrowano się na dynamice dysmorfii w czasie, na różnych etapach rozwoju choroby. W tym celu zestawiono parami zdjęcia rodzeństwa – chłopca u którego zmiany dysmorficzne postępują i dziewczynki u której nie obserwowano zmian w czasie. Przy analizie zdjęć dostrzeżono, podobnie jak to miało miejsce w badaniach prezentowanych w innych artykułach, różnice w percepcji rodziców, a percepcji specjalistów. W artykule tym przedstawiono zdjęcia rodzeństwa pochodzące z albumów rodzinnych rodziców tych dzieci. Percepcja rodziców tych dzieci (rodzeństwa) dokonana przez rodziców istotnie się różniła od percepcji fotografii „obcych” dzieci pochodzących ze specjalistycznej encyklopedii „Syndromes of the Head and Neck” przedstawionych w drugim artykule zbioru artykułów wchodzących w skład pracy doktorskiej. W tym czwartym artykule, w drodze rozważań kazuistycznych potwierdzono wyniki tych badań o charakterze nomotetycznym (na badaniach grup), ale także poszerzono wiedzę na temat różnic w percepcji i wrażliwości w wykonaniu profesjonalistów vs. opiekunów, osób bliskich emocjonalnie wobec dzieci chorych. Opiekunowie spostrzegają swoje dzieci w kontekście bliskości emocjonalnej, a nieprawidłowości w budowie ciała w obrębie twarzoczaszki mają znaczenie drugoplanowe. Natomiast przyszli lekarze (nazywani w pewnym uproszczeniu „specjalistami”) skupiają się na budowie ciała ludzkiego, w oparciu m.in. o literaturę medyczną, w której zwykle pomijane są w opisach medycznych jak chociażby takie elementy jak ubiór dziecka, jego przystosowanie społeczne itp. Należy jednak podkreślić, że w praktyce klinicznej specjaliści mają do czynienia z całościowym obrazem dziecka, jego wygląd, ubranie, zachowanie itp. To

są pewne ograniczenia w interpretacji wyników badań. Stąd rodzi się postulat, aby nauczyć studentów właściwej percepcji rzeczywistych zmian dysmorficznych twarzoczaszki w oderwaniu od „szumów” w polu percepcyjnym. Środkiem, aby tego nauczyć studentów jest dostęp nie tylko do opisów czysto medycznych i fotografii ilustrujących dysmorfie, ale także zapewnienie bezpośredniego kontaktu z pacjentem w trakcie zajęć praktycznych.

Treść artykułów przedstawionych w opracowaniu, stanowiących zasadniczą część pracy doktorskiej zasadniczo odpowiada celowi badań. Postawiony cel zawiera zarówno problemy teoretyczne, ale także służy do sformułowania celów aplikacyjnych. Celem jest więc analiza percepcji wad rozwojowych przez studentów wyższych uczelni medycznych, dodatkowo, w porównaniu z percepcją rodziców dzieci z rozpoznaniem wad rozwojowych. Zdaniem Doktorantki wyniki tych analiz mogą być przydatne w kształtowaniu (uzupełnianiu) programu nauczania na uczelniach medycznych.

W oparciu o tak sformułowane cele ogólne pracy doktorskiej, Autorka sformułowała następujące hipotezy badawcze:

- * *„Obraz przedstawionego dziecka kreowany subiektywnie przez studentów różnych kierunków przejawia się bardziej obiektywną oceną we wszystkich czynnikach Skali Efektu Nadgeneralizacji, w porównaniu do obrazu deklarowanego przez grupę rodziców.*
- * *Rodzice pozytywnie oceniają swoje dziecko we wszystkich pozycjach Skali Efektu Nadgeneralizacji.*
- * *Studenci kierunku lekarsko-dentystycznego charakteryzują się większą efektywnością wykrywania wad, aniżeli studenci kierunku lekarskiego.*
- * *Studenci kierunku lekarskiego i lekarsko – dentystycznego z wyższych roczników będą wykrywali więcej nieprawidłowości w wyglądzie dziecka przedstawionego na zdjęciach w porównaniu do swoich kolegów z pierwszego roku studiów”.*

Doktorantka w opisie do załączonych prac podaje, że pierwotnie, osobiście łącznie zbadała 992 studentów oraz 26 opiekunów dzieci z dysmorfia. Jednak ostatecznie łącznie badaniom poddano 757 studentów. Brak jest informacji z jakiego powodu część studentów oraz rodziców została pominięta w badaniach.

Do badań zastosowano dwa narzędzia

A) Skala Efektu Nadgeneralizacji (SEN)

B) Ankieta własnego autorstwa

Ad. A) Narzędzie skonstruowane w oparciu o teorię Osgooda i wsp. Pierwotnie opracowana o przez Arkadiusza Mańskiego, a następnie zmodyfikowaną wersję opracowali Milska i Mański. Metoda ta składa się z 20 par przymiotników o przeciwstawnym znaczeniu. Wynik

pozwała na ocenę takich właściwości jak: Sprawność, Cechy osobowe, Wartości, Wygląd oraz wynik ogólny. Narzędzie to charakteryzuje wysoki poziom rzetelności (alfa Cronbacha = 0,80). Narzędzie jest metodą oryginalną, skonstruowaną na potrzeby referowanych badań przez Autorkę recenzowanej we współpracy z promotorem pomocniczym dr Arkadiuszem Mańskim. Zastosowanie tej metody w pracy doktorskiej potwierdziło trafność tej metody a jednocześnie jej dużą przydatność zarówno w badaniach naukowych, ale także w praktyce klinicznej i w dydaktyce.

Ad. B) Ankieta w opracowaniu Doktorantki, której celem było monitorowanie zdolności do wykrywania wad rozwojowych.

W posumowaniu pragnę podkreślić oryginalność i nowość w polskiej literaturze badań jakie wykonała Doktorantka. Problematyka badawcza doktoratu jest nie tylko odkrywczą naukowo, ale także bardzo przydatną aplikacyjnie. Wykazanie różnic w percepcji zmian dysmorficznych w obrębie twarzoczaszki pomiędzy studentami kierunków lekarskich, lekarsko - stomatologicznych i opiekunów pacjentów jest ważnym potwierdzeniem intuicyjnych przekonań. Ma to znaczenie nie tylko naukowe, ale także aplikacyjne. Daje bowiem podstawy do pewnych działań wyrównawczych w tych obszarach. Mianowicie wskazuje na potrzebę dokonania pewnych korekt w kształceniu obu kierunków lekarskich. Jest bowiem ważną sprawą, aby wśród studentów kierunków lekarskich, a więc tych którzy będą w przyszłości zajmować się leczeniem chorób genetycznych, poprawić ich trafność percepcji. Trafność w tym obszarze spowoduje pogłębienie diagnozy w kierunku choroby genetycznej. Zwłaszcza, że trafność percepcji u studentów kierunków lekarsko – stomatologicznych była lepsza. Inna sytuacja występuje w odniesieniu do opiekunów pacjentów w rodziców. Ich percepcja zmian w obrębie twarzoczaszki była niedoszacowana, bardzo pozytywna i mało zróżnicowana. Ten sposób percepcji wynikał, jak twierdzi Doktorantka, z emocjonalnej relacji pomiędzy opiekunami, a dziećmi, ponadto pewne znaczenia ma też proces adaptacji, choć ta ostatnia sugestia wymaga odrębnych badań. Kolejną implikacją badań Doktorantki jest spojrzenie na uzyskane wyniki z punktu widzenia leczenia tych dzieci a zwłaszcza rehabilitacji.

Dużą wartość metodologiczną pracy stanowi opracowanie własnych narzędzi badawczych, zwłaszcza opracowanie *Skali Efektu Nadgeneralizacji (SEN)*. Narzędzie to okazało się bardzo wartościowe w odniesieniu do problemów przedstawionych w pracy. Pozwala bowiem na wykrywanie, ale także mierzenie różnic w percepcji i ocenę wrażliwości na objawy, których wczesne wykrycie i identyfikacja pozwala na wczesne postawienie właściwej diagnozy. Pisma, w których zostały opublikowane artykuły Doktorantki, szczycą się szeroką gamą

wysokiej klasy specjalistów z różnych krajów świata. Na podkreślenie zasługują obszernie omówienia i dyskusje w załączonych artykułach. Świadczy to o głębokiej i szerokiej znajomości literatury przedmiotu.

Z obowiązku recenzenta chcę wskazać na pewne niedociągnięcie w pracy Doktorantki. Wydaje się, że ogólny tytuł rozprawy doktorskiej, który brzmi „*Percepcja prac rozwojowych przez studentów uczelni wyższych*”, powinien być nieco szerszy i obejmować również badanych opiekunów/rodziców, a nie tylko studentów. Zwłaszcza, że jak wynika z treści zbioru artykułów, ta grupa ma istotne znaczenie w rozumieniu problemu, wzbogaca go i wnosi nowe treści. Jednak dla rzetelności oceny trzeba stwierdzić, że tytuły artykułów ze zbioru stanowiącego istotę pracy doktorskiej są w pełni adekwatne do treści tych artykułów.

Wniosek

Po zapoznaniu się z treścią przedstawionej do recenzji pracy p. mgr Katarzyny Milskiej – Musa pt.: „**Percepcja wad rozwojowych przez studentów uczelni wyższych**” stwierdzam, że spełnia ona warunki określone w Ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym (Dz. U. 2018. z póź. zm.) i składam wniosek o dopuszczenie p. mgr Katarzyny Milskiej – Musa do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Wniosek o wyróżnienie pracy.

1. Praca wnosi pionierski, znaczny wkład naukowy do rozumienia sytuacji dzieci cierpiących na wady genetyczne powiązane z zniekształceniem twarzoczaszki.
2. Opracowanie oryginalnej metody badawczej, Skali Efektu Nadgeneralizacji (SEN), która okazała się nie tylko rzetelna, ale także trafna do identyfikacji różnic w percepcji zmian w obrębie twarzoczaszki w wyniku chorób genetycznych u dzieci. Jest to metoda przydatna zarówno w badaniach naukowych, a także w praktyce klinicznej i w dydaktyce.
3. Badania wykazały, że właściwa percepcja zmian w obrębie twarzoczaszki istotnie przyczynia się do identyfikacji stosunkowo rzadkich chorób genetycznych, a także pozwala na organizowanie kompleksowej rehabilitacji uwzględniającej procesy psycho-społeczne.

prof. dr hab. *Nikołaj Majkowi*
specjalista psychologii klinicznej